

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Role komunikace při vytváření pozitivní atmosféry v rodině

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Vypracovala:
Jarmila Chudosovceová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Role komunikace při vytváření pozitivní atmosféry v rodině zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožná.

V Brně dne 20. dubna 2012

.....
Jarmila Chudosovceová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí práce, paní PhDr. Geraldině Palovčikové, CSc. za poskytnutí cenných podnětů, rad a dále pak rovněž za její trpělivost a laskavost.

Také bych chtěla poděkovat všem členům mé rodiny za jejich pomoc, trpělivost a shovívavost, že jsme je při svém studiu a zpracovávání bakalářské práce částečně zanedbávala.

Ráda bych také poděkovala mé drahé přítelkyni Blance Ferencové, strýčkovi Mgr. Rudolfu Ferencovi, Davidu Šoukalovi, Pavlu Miškeříkovi a Bc. Heleně Popovičové za velkou morální podporu, motivaci, pomoc a péči, kterou mi poskytují a poskytovali také při zpracovávání mé bakalářské práce, čehož si nesmírně vážím.

Jarmila Chudosovceová

OBSAH

ÚVOD	2
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Komunikace	4
1.1 Verbální a neverbální komunikace	7
1.2 Funkční a dysfunkční komunikace	10
1.3 Dílčí závěr	11
2. Rodina	13
2.1 Funkční a dysfunkční rodina	15
2.2 Rodina v současné společnosti	18
2.3 Dílčí závěr	20
3. Možnosti ovlivňování kvality komunikace v rodině	21
3.1 Rodinné styly	23
3.2 Styly a způsoby	26
3.3. Dílčí závěr	28
PRAKTICKÁ ČÁST	
4. Výzkum zaměřený na problematiku projevování citů v rodině a vztahem mezi vyjadřování citů a kohezí rodiny	32
4.1 Metoda výzkumu	33
4.2 Vyhodnocení výzkumu	34
4.3 Analýza zjištěných výsledků	43
ZÁVĚR	44
RESUME	46
ANOTACE	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM PŘÍLOH	50

ÚVOD

Rodinná atmosféra přinášející pocit pohody, štěstí, bezpečí a vzájemné pomoci usnadňuje život všem svým členům. Působení rodiny má výrazný vliv na utváření psychiky dítěte, formuje jeho charakter, postoje a vztahy k ostatním lidem.

V současné společnosti je však nesnadné pozitivní rodinnou atmosféru vytvořit a následně ji udržet na patřičné úrovni. V mnoha případech jsou dospělí jedinci nuceni pod tlakem různých okolností a stavu současné společnosti obětovat více času jiným činnostem než rodině, což může vést k závažným trhlinám při vytváření a následném udržení vzájemných pozitivních vztahů. Vývoj společnosti nyní směřuje od velké rodiny k malé, prostředí rodiny je uvolněnější a demokratičtější, ale mezi jejími členy není dostatečně tvořena vzájemná koheze. Svůj podíl na tomto mají také počítačové technologie a ostatní telekomunikační média, neboť při častém využívání klesá u lidí schopnost vzájemné přímé komunikace. Když se k tomu přidá např. únava, stres, nemoc a různé starosti nastává většinou problém nejen v komunikaci, ale také ve vzájemném soužití a to nejen v rodinném prostředí.

V dnešní době mnozí sociologové hovoří přímo o krizi rodiny. Současná společnost libující si v konzumním způsobu života není příliš schopna a ochotna udržovat dobré a zdravé mezilidské vztahy a řídí se spíše tím, že když se mi „to“ už nelíbí nebo mě „to“ nebaví tak to vyhodím, vyměním a pořídím si nové a lepší. Bohužel to začíná platit i v mezilidských vztazích. Potvrzuje to i rekordní rozvodovost v České republice, kdy každé druhé manželství se rozvádí.

Cílem mé bakalářské práce je všeobecné pojednání o komunikaci, o komunikaci v rodině, o funkční a dysfunkční komunikaci v rodině a o možnosti ovlivňování kvality komunikace v rodině, kdy cílem mé práce v její praktické části je ověřit hlavní hypotézu, že ***členové funkční rodiny projevují city ve vyšší míře než v rodině nefunkční.***

Bakalářská práce obsahuje část teoretickou a část praktickou. Je rozčleněna do čtyř kapitol podle obsahových souvislostí, které jsou dále systematicky členěny do podkapitol, kdy empirickému výzkumu je věnována poslední kapitola.

V první kapitole se zaměřuji na vysvětlení a charakteristiku základního pojmu komunikace, verbální a neverbální komunikace, funkční a dysfunkční komunikace.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na vysvětlení a charakteristiku základního pojmu rodina, funkční rodina, dysfunkční rodina a rodina v současné společnosti.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na možnosti ovlivňování kvality komunikace v rodině, styly a způsoby komunikace.

Ve čtvrté kapitole se věnuje výzkumu zaměřenému na téma: „projevování citů v rodině“ a „vztahem mezi vyjadřováním citů a kohezí rodiny“. V této praktické části jsou uvedeny podmínky při přípravě výzkumu, který byl veden metodou dotazníku. V této kapitole se zaměřuji na ověření hlavní hypotézy, že členové funkční rodiny projevují city ve vyšší míře než v rodině nefunkční.

V závěru své práci bych ráda akcentovala nezastupitelnou roli rodiny pro jednotlivce i pro společnost.

Tématem rodiny a komunikace se zabývá velké množství lidí jak z řad laické veřejnosti tak z řad odborníků. Mnohé již bylo napsáno a vyřčeno. Teorie je jedna věc a praxe druhá. Domnívám se, že funkční a nefunkční vztahy ovlivněné komunikací pozitivní či negativní jsou, byly a budou bez ohledu na závěry renomovaných odborníků, ale každý z nás by si měl položit otázku jaký smysl pro něj život má a jak dobře a kvalitně ho chce prožít. Myslím si, že bez pocitu jistoty, bezpečí, lásky a opory nejbližších v rodině nelze kvalitní a duchaplný život prožít.

Téma své bakalářské práce jsem si ne zvolila náhodně, ale vedlo mě k tomu moje osobní selhání, které vlivem vzájemné neotevřené a nejasné komunikace nakonec vyústilo v rozpad mého manželství.

Při čerpání poznatků a vědomostí z literatury z nichž v této práci vycházím chci především pro sebe získat nové informace, které by byly obohacující a přínosné pro můj další život.

1. KOMUNIKACE

„Lidská společnost je v podstatě sít' vztahů mezi lidmi. Když si ji představíme jako rybářskou sít', pak uzly představují lidi a provázky či lana vztahy mezi nimi. Ale co to vlastně je, toto lanoví v lidském světě ? Jedna odpověď je, že je to komunikace“ (Argyle a Trower, 1979).

„Komunikaci zkoumají jazykovědci, kulturní a sociální antropologové a etnologové. Sociální psychology zajímá, jak se komunikace mění pod vlivem zastávané role, dosaženého statusu či chybám podléhající naše soudy. Komunikace hraje také důležitou roli ve filozofii jazyka, logice, v psychologii hry, soudobých kognitivních vědách (např. umělé inteligenci), ale také v neurofyziologii. K praktickému rozpracování komunikace přispěli psychoterapeuti, kteří představili ucelené koncepce utváření vztahu, vedení rozhovoru atd. Ke zkoumání komunikace patří i bádání sociologů a představitelů kulturních studií, zaměřených na masovou kulturu, na „imagologii“, na komunikaci politiků, propagandu, analýzu novin, televize, reklamních taktik. Komunikace je tedy v centru zájmu mnoha disciplín.

Možnosti, kterými člověk disponuje v komunikaci a kterých může využít i zneužít, souvisejí na jedné straně s kvalitou jeho individuálního života (s jeho vlastní svébytností, charakterem, svědomím, dovednostmi), na straně druhé v makroměřítku, s civilizačními změnami a převratnými momenty historie lidstva. Člověk je v tomto směru bytostí nadanou rozsáhlými možnostmi: může komunikováním měnit sám sebe, své bližní – i zásadně pozměnit svět. *Slova bývají činy...*

Komunikace posiluje nebo tlumí emoce a formuje postoje. Dokáže popudit, provokovat, iniciovat – i uchlácholit a zbrzdit druhého v jeho odhodlání. Dokáže přesvědčit o pravdě i věrohodně šířit lež.

Souvislost mezi komunikací a změnou životního stylu můžeme pozorovat na rozmachu cestování „objevování světa“. Lidé dnes mají téměř z kteréhokoliv místa na světě možnost komunikovat se svými blízkými (telefonovat, faxovat, e-mailovat). Takové možnosti snižují pocity opuštěnosti, stesku a úzkosti – a naopak podporují pocity sounáležitosti „na dálku“. Potřeba komunikovat, dělit se o zážitky a sdílet je, je

jedna ze základních potřeb člověka, která může být naplněna i navzdory velké vzdálenosti, neboť každou potřebu sytí *možnost* a naopak frustruje *nemožnost* ji uspokojit.

Smyslem každé komunikace je dorozumět se a případně pozměnit svůj „vnitřní kontext“ v mysli, ve vědomí i v nevědomí. Obohatit ho o pocit sounáležitosti, vnést do něj novou informaci. Informace, které přijímáme, informují nejen *nás*, ale doslova *v nás*. In-formují - tj. tvarují, přetvářejí, mnohdy rozšiřují či zcela přeformátovávají naše poznatky, postoje a emoce.“¹

Samo slovo „komunikace“ pochází z latiny. Jeden z nejobsáhlejších latinských slovníků – Thesaurus linguae latinae má pro slovo „communicare“ jednoznačný latinský ekvivalent: „participace“, tj. spolupodílet se s někým na něčem, mít podíl na něčem společném, spoluúčastnit se, činit někoho spoluúčastným (communem reddere). Aby nebylo pochyb, oč jde, zdůrazňuje tento slovník dále: „communicare est multum dare“, tj. „komunikovat znamená mnoho dávat“. (Holub, L., Lyer, S., 1978).¹

Černý (2008, s. 4) uvádí, že: „Sociální komunikace je sdělování a sdílení informací mezi dvěma a více lidmi, kdy toto sdělování a sdílení probíhá jednak verbálně a jednak neverbálně. Součástí sociální komunikace je vysílání informací (řeč, chování, oblečení apod.) a také příjem informací (naslouchání, vidění, čich apod.). Sociální komunikace probíhá vždy ve více směrech, nejen od jednoho člověka k druhému, ale vždy oboustranně nebo vícestranně podle toho, kolik lidí se právě nachází ve společném prostoru. Sociální komunikace určuje jaký bude *vztah* mezi komunikujícími lidmi.“

V případě, že se člověk naučí dobře komunikovat má možnost cíleně a vědomě budovat kvalitní a fungující mezilidské vztahy, ve kterých se lidé cítí dobře a jsou spokojení. Komunikace mezi lidmi se zdá být na první pohled tou nejpřirozenější a nejobyčejnější věcí na světě, ale tak to bohužel není. V mnoha případech, když nastane problém hledají lidé chyby na různých místech a nejraději na druhých lidech např. v manželských hádkách, ale nenapadne je hledat chybu v tom jak mezi sebou komunikují.

¹ Vybíral, Z. Psychologie komunikace, *Praha: Portál, 2005*, s. 19 – 22

Mezilidská komunikace se v průběhu dějin a vývoje lidstva stále rozvíjí, je součástí každodenního styku nazývaného *sociální styk*. Uvádí se, že sociální styk může být percepční (vnímání člověka člověkem), komunikační (jeden člověk hovoří a druhý člověk ho poslouchá) a interakční (vzájemné konflikty a soupeření).

Černý (2008, s. 7) ve své knize uvádí poznatky R. Kohoutka (1998), který rozlišuje šest fází komunikace, přičemž v každé z nich může docházet k úbytku informací nebo jejich deformaci:

1. ideová geneze – vznik, zrod nápadu, myšlenky, obsah myslí komunikátora
2. zakódování – vyjádření myšlenky v symbolech, slovech, znacích, pohybech
3. přenos – pohyb symbolů od vysílajícího k příjemci, vedení vysílaného obsahu
4. příjem – okamžik, kdy symboly dojdou k příjemci
5. dekódování – proces příjemcova výkladu, interpretace přijatých symbolů
6. akce – chování, činnost příjemce vyvolaná přijatou zprávou, využití informace

Komunikace však není umění specificky pouze lidské společnosti. Schopnosti a tendence sdílet a vyměňovat si určité informace existuje u všech živočichů. U člověka se tato schopnost komunikace vyvíjí během jeho fylogenetického a ontologického vývoje.

Komunikace je především procesem sdílení významů, které dělíme na komunikaci verbální a neverbální podle prostředků a způsobů zprostředkování. Oba typy komunikace se v komunikačním procesu uplatňují zpravidla současně, i když různou měrou.

V komunikaci lidí je uplatňována zpětná vazba (feed back), která je daná reakcí jedné strany na přijaté sdělení.

Vzájemná komunikace má vždycky svůj účel, který je více či méně zřejmý. Mezi nejčastější účely se v literatuře uvádí:

1. Informační – oznamujeme, sdělujeme, upozorňujeme, předáváme či doplňujeme informace.
2. Instrukční – poskytujeme návod, vysvětlujeme, učíme.

3. Přesvědčovací (persuasivní) – ovlivňujeme někoho, získáváme něco.
4. Pobavení – rozveselení, vyplnění času.
5. Exhibice – upoutáváme pozornost, vzbuzujeme zájem, předvádíme se.

„Lidé nemohou žít bez vzájemného styku. Vzájemný styk ovlivňuje uspokojování lidských potřeb a je sám výraznou lidskou potřebou. Ve svých konkrétních formách je nekonečně rozmanitý, tak jako je rozmanitý i lidský život.“ (Janoušek, J., 1968) ¹

Komunikace je bezesporu důležitou součástí socializace díky níž se člověk začleňuje do lidské společnosti.

Člověk může komunikovat dvěma základními způsoby: verbálně a neverbálně. Neverbálně člověk komunikuje vždycky i bez užití verbální komunikace. Výjimkou však mohou být lidé s poruchami vnímání. Dalším druhem komunikace je přímá x nepřímá komunikace (z očí do očí x prostřednictvím e-mailů, SMS zpráv, telefonních hovorů atd.), jednostranná x dvojstranná komunikace (záleží na možnosti zpětné vazby), dyadická (ve dvojici) x skupinová případně hromadná (masmédia).

1.1 VERBÁLNÍ A NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Verbální komunikací je vyjadřování myšlenek pomocí jazykového znaku nebo významu na něj vázaného.

Jazyk je jedním z prostředků komunikace. Jazykovou stránkou lidské komunikace se zabývá psycholingvistika, která zkoumá psychologické faktory jazyka jako prostředku sdělování informací, kdy východiskem jsou fonémy (prvky mluvené řeči) a morfémy (významové prvky řeči). Dalším aspektem lingvistické analýzy je syntax, tj. část mluvnice pojednávající o stavbě věty, tvarech slov a jejich větného významu.

Kohoutek (1998) popisuje „řeč jako slovní myšlení a slovní sdělování myšlenek. Člověk má možnost sdělovat ve slovech, dohodnutých značkách a symbolech své

¹Černý, V. Řeč těla, Praha: Computer Press, 2008, s. 3

myšlení druhému člověku. U řeči vede obsahové stránky pozorujeme také jejich stránku formální, především hlasitost, modulaci, rychlost, tón, barvu a melodii. Všímáme si také poruch výslovnosti“.

Komunikace je tedy možná pouze tehdy pokud člověk vysílající informaci (komunikátor) disponuje shodným systémem kódování a dekodováním jako příjemce informace (recipient).

Mezilidská komunikace je oboustranná a dochází při ní k přirozenému střídání rolí se zpětnou vazbou. Mnohdy hovoříme bez toho, že by jsme kladli velký důraz na obsah sdělení. Při vzájemném rozhovoru s druhou osobou si můžeme utřídit své myšlenky, řešit nahlas své problémy či dosáhnout pocitu, že jsme někým přijímáni.

Komunikace může být také jednostranná, bez možnosti střídání rolí a zpětné vazby např. masová komunikace.

Neverbální komunikace bývá označována jako „řeč těla“. Do neverbální komunikace řadíme všechny ostatní komunikační prostředky, jejichž základem není slovo.

Černý (2008) se ve své knize se zmiňuje o osmi aspektech neverbální komunikace:

1. Extralingvistické prvky sdělení – tj. mimojazykové prvky verbální komunikace – komunikační projevy odehrávající se v rámci verbální komunikace, která však neobsahuje slovník dané řeči. Spadá sem také vše, co se týká časové charakteristiky řeči (například rychlost slovní produkce, délka pomlky, rychlost odpovědi na otázku, skákání do řeči, poměr délek projevů obou účastníků), hlasové dimenze (dynamika, hlasitost, tón hlasu, akcent, intonace) a zvuků (pazvuky, nejazykové zvuky).
2. Mimika – proměny odehrávající se v lidském obličejí (kontrakce obličejových svalů, napínání pokožky hlavy i pohyby celé hlavy), jimiž člověk vyjadřuje průběh myšlenek nebo svůj vnitřní stav.

3. Pohledy očí – oční pohledy lze účelně používat pro vyjádření vnitřních hnutí i jimi podporovat vyřčená slova, ať už délkou pohledu, jeho směrem, mrkáním apod.
4. Haptika - oblast neverbální komunikace, odehrávající se v oblasti dotyků.
5. Gestika – oblast neverbální komunikace, jejímž základním prvkem jsou gesta, tj. pohyby – zejména pohyby rukou, posunky, které doprovázejí slovní projev a jimž přiřkládáme nějaký význam. Málokdy jsou vnímány odděleně od jiných pohybů lidského těla.
6. Kinezika – zahrnuje obecně pohybovou stránku komunikace – sleduje pohyby těla v určitém prostoru a čase jakožto specifické signály.
7. Posturologie – zahrnuje neverbální projevy, jejichž základ tvoří celkové uspořádání těla a na rozdíl od většiny ostatních neverbálních prostředků je zde nutné brát v úvahu také prostorový kontext. Základem jsou jednotlivé pozice (pózy), tj. polohy (postavení, držení) těla.
8. Proxemika – oblast komunikace sledující poznatky o tom, jak člověk využívá prostoru a jak ho uspořádává z hlediska vzdálenosti mezi lidmi. (Petříková, J., Štěpánek, D., 1998)

Velmi často se stává, že neoceňujeme neverbální komunikaci a přeceňujeme komunikaci verbální. Řeč těla však prozradí mnohem více ze skutečných myšlenek a pocitů druhé osoby než mluvená řeč, protože je většinou řízena neuvědomovanou oblastí psychiky, nevědomím.

Neverbální komunikace pomáhá pochopit obsah vyslechnutého sdělení, a tím předejít jistým nedorozuměním. Úsměvem či vážným pohledem můžeme snížit či zvýšit vážnost vyřčeného. Tohoto využíváme také v nepřímé komunikaci při psaní SMS zpráv na mobilních telefonech, kde je neverbální komunikace nemožná. V případě, že se komunikující dobře neznají, lze předejít nedorozuměním napsáním dohodnutých značek tzv. „emotikonů“ – „smajlíků“, které mají vyjadřovat lidské city a pocity.

Z tělesného odstupu, který vzájemně vůči sobě zaujmou dva lidé, se dá vyčíst povaha jejich vztahu. Do 60 centimetrů se nacházíme v intimní zóně toho druhého, což signalizuje důvěrnost. Pokud se však v intimní zóně octne někdo cizí (např. v tramvaji), pocítujeme úzkost a máme tendence vyvarovat se očnímu kontaktu a používat osobní věci jako štít. Mezi 60 a 120 centimetry se nacházíme v osobní zóně. Tento odstup zaujmají dobří přátelé a známí a také rodinní příslušníci při všedním styku. Od 120 – 360 centimetrů se nachází sociální zóna v níž mezi sebou komunikují lidé v sociálních funkcích (nadřízený a podřízený, prodavač a nakupující, úředník a žadatel). Od 360 centimetrů se nacházíme ve veřejné distanci, čemuž odpovídá odstup plynoucí z rolí účinkujícího a publika (divadelní představení, přednášky na univerzitě).

Úsměv jako druh neverbálního pozdravu je rozpoznatelný až do vzdálenosti 45 metrů. (Neumann, F., 2002).¹

Ačkoliv se v naší době technické vyspělosti zlepšují prostředky nepřímé sociální komunikace (dopisy, noviny, mobilní telefony, počítače, internet, televize, rádio), *přímá sociální komunikace stále zůstává pro člověka nejdůležitější.*

1.2 FUNKČNÍ A DYSFUNKČNÍ KOMUNIKACE

„Ta pravá, vskutku mezilidská komunikace předpokládá současně vzájemnost, dále oboustrannou zaměřenost čili intenci komunikovat, a též dovednost používat složité, po generace se vyvíjející symboly věcí, jevů i procesů – neboli jazyk, řeč.“²

Komunikace je tedy důležitým procesem vzájemné interakce. Pomocí komunikace si navzájem sdělujeme co chceme, co nechceme, co se nám líbí nebo naopak nelíbí. Komunikace může být pozitivní, ale také negativní.

Laca (2010) uvádí, že: „Jednou z důležitých úloh současné výchovy je výchova k toleranci, svobodě, humanismu a demokracii“. Laca se domnívá a já s jeho názorem souhlasím, že komunikace zde hraje důležitou úlohu, protože má sloužit nejenom k dorozumívání, ale má vést především k vzájemnému porozumění mezi lidmi.

¹ Černý, V. Řeč těla, Praha: Computer Press, 2008, s. 12

² Plaňava, I. *Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy – dovednosti – poruchy.* Praha: Grada, 2005, s. 94

Bakošová (2005) ve své práci uvádí čtyři překážky přicházející z vnějšího prostředí tzn. z toho ve kterém se nacházíme a které narušují proces komunikace.

Jsou to tedy překážky:

- fyziologické - vyplývají z aktuálního nebo celkového zdravotního a psychického stavu člověka.
- emocionální – mezi ně patří radost, úsměv, hněv, smutek, pláč atd.
- intelektuální - užívat výrazy, které jsou pro druhého pochopitelné.
- jazykové – rychlost řeči, nesrozumitelnost.

Mezi překážky z vnějšího prostředí narušující vzájemnou komunikaci můžeme zahrnout hlučné prostředí, rušivé zvonění mobilních telefonů, vstupování dalších osob do rozhovoru.

V komunikaci v rodině je důležitá především kvalita vzájemné komunikace než její celkový čas. Je samozřejmé, že v rodině s malými dětmi je nutné věnovat vzájemné komunikaci s nimi více času, protože děti potřebují hodně péče a nejen té fyzické. V pozdějším věku je komunikace mezi dětmi o něco nižší. Dítě komunikuje převážně se svými vrstevníky a rodič je více méně v pozadí jeho zájmů, ale pakliže jsou z raného období nastaveny dobré modely komunikace, může docházet nadále i mezi pubescenty a adolescenty k dobré komunikaci. V dospělosti se většinou komunikace mezi rodiči a dětmi omezí na občasné telefonáty či návštěvy, kdy kvalita věnovaná vzájemné komunikaci zrcadlí předešlý rodinný model komunikace.

1.3 DÍLČÍ ZÁVĚR

V této kapitole jsem se zaměřila především na vysvětlení a charakteristiku základního pojmu komunikace, verbální a neverbální komunikace, funkční a dysfunkční komunikace uváděnou v odborné literatuře.

Z literatury mj. vyplývá, že kvalita vzájemné komunikace ve velké míře ovlivňuje fungování mezilidských vztahů a to buď pozitivně nebo negativně. O tom není pochyb. Bohužel však mnoho rodin není schopno spolu komunikovat jasně, věcně,

otevřeně a nedochází u nich k transparentnímu vyjadřování vnitřních pocitů, což vyvolává komunikační napětí a dochází k nesouladu, hádkám a rozepřím, které pak mohou být příčinou negativních sociálních patologických jevů jako je např. kriminalita mládeže, alkoholismus, užívání návykových látek, gamblerství, domácí násilí, nevěra aj.

Při své práci navštěvuji často mateřské, základní i střední školy v rámci preventivních programů, které pořádá Policie České republiky. Zde si nelze nevšimnout jak mezi sebou komunikují děti navzájem, ve vztahu k pedagogům či k nám policistům. Mnohdy lze z formy komunikace a chování vyčíst v jakém prostředí dítě vyrůstá či se pohybuje, kdy následně při diskuzi s pedagogem je nabyté přesvědčení na základě jeho bližších poznatků o dítěti většinou potvrzeno.

Mezilidská komunikace je velmi důležitá pro fungování samotné společnosti, ale i jedince. Umět komunikovat pozitivně je uměním, které se však v naší společnosti není kde naučit a modely komunikace v rodinách jsou různé a mnohdy značně nefunkční, kdy následně tato nefunkčnost přechází do dalších vztahů a generací. Málokdo přemýšlí o tom jak zlepšit formu své komunikace, nemá na to čas, chuť či nenalezl důvod, aby se v tomto umění zlepšil. Je to však chyba - lidská chyba. Lidé nejsou dokonalí a mají právo dělat chyby, ale na rozdíl od zvířat mají dar rozumu a řeči a tento dar by měly využívat ve svůj prospěch ve všech pozitivních směrech lidského bytí.

2. RODINA

Vymezení základního pojmu „rodina“ je velmi obtížné, zejména v období, kdy tato instituce prochází výraznými změnami. Tradiční kritéria přestávají platit, avšak nadále zůstává konstantou, že rodina je přirozené prostředí, do něhož se člověk rodí, aniž by si mohl vybrat jiné a přejímá to, co mu připravili rodiče.¹

Jak uvádí Vágnerová (1999, str. 128): „rodinné soužití představuje komplex rozmanitých a v zásadě stabilních interakcí, které jsou projevem specifického vztahu mezi rodičem a dítětem. Úplná rodina je vztahovým rámcem, který zahrnuje oba rodiče a popřípadě i další její členy, jako jsou sourozenci, prarodiče atd. Otec i matka jsou naprosto samozřejmou součástí rodiny jako jedné z významných složek světa dítěte. Sdílejí s nimi převážnou část jeho života, jsou zapojeni do společné běžné denní rutiny. V této době si rodina nahromadí různé zážitky, které vytvářejí její společnou historii. Tato zkušenost přispívá k pocitu vzájemnosti rodinného soužití a činí jej jedinečným a smysluplným.

Sdílení života a trvalá přítomnost rodičů, kteří mají o dítě zájem a jsou mu k dispozici, když to potřebuje, je nejdůležitější podmínkou funkčního vztahu mezi rodiči a dítětem“.

Základní terminologie rodiny:

- **rodina orientační (výchozí)** – je to rodina do které se rodíme, ve které vyrůstáme a ve většině případů s ní zůstáváme v kontaktu po celý život
- **rodina reprodukční** – je to rodina, kterou sami zakládáme a plníme v ní rodičovské role
- **rodina nukleární** – dvougenerační jádro rodiny = rodiče, děti. Je to typická podoba rodiny v moderní společnosti, ve které mladí odcházejí od rodičů a zakládají si vlastní domácnost
- **rodina širší** – tento typ zahrnuje prarodiče, sourozence a další příbuzné

---

¹ Přádka, M. Vybrané problémy vztahu výchovy a prostředí. Brno: UJEP, 1983.

Rodina plní řadu funkcí a zajišťuje mnoho činností, které se vztahují prvotně *k jednotlivci*, členu rodiny, ale také plní některé role ve vztahu *ke společnosti*.

➤ **Biologicko-reprodukční funkce**

Zaručuje biologické trvání společnosti (zachování lidského rodu) a zabezpečuje psychické potřeby muže a ženy. Je tedy významná jak pro společnost tak i pro jedince, kteří tvoří rodinu.

➤ **Emocionální funkce**

Souvisí s uspokojováním takových potřeb a nároků jako je citové zázemí, porozumění, ochrana, péče, pocit lásky, bezpečí a jistoty. V této funkci je rodina prakticky nenahraditelná.

➤ **Sociálně-ekonomická funkce**

Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Zajišťuje a uspokojuje materiální potřeby ve společné domácnosti a poskytuje přiměřené hmotné zabezpečení. Jednotlivý členové rodiny se v rámci svých povolání zapojují do výrobní i nevýrobní sféry ekonomicky daného tržního hospodářství a současně se rodina stává důležitým spotřebitelem, na něm je do jisté míry závislý trh.

➤ **Kulturní funkce**

Rodina uchovává a předává svým potomkům kulturní dědictví, morální postoje a hodnotovou orientaci, která je provází celým životem.

➤ **Socializační funkce**

Rodina je „*první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti.*“¹ Členové rodiny tedy vytváří pro jedince specifické výchovné a socializační prostředí, kdy je jejich základem naučit se žít pohromadě a navazovat mezi sebou vztahy na principu nesobecké lásky.

¹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, str. 82.

➤ **Výchovná a vzdělávací funkce**

Tato funkce zahrnuje celkovou péči o děti, jejich výchovu a vzdělávání a připravuje dítě na vlastní samostatně vedený život.

➤ **Funkce ochranná (zaopatřovací, pečovatelská)**

V této funkci by měly být zajišťovány základní životní potřeby (biologické, hygienické, zdravotní) všech členů rodiny a rodina by měla bát místem bezpečí, jistoty, ochrany, porozumění a pochopení

➤ **Funkce společenská**

Rodina je pokládána za základní buňku společnosti.

➤ **Funkce relaxační, rekreační**

Tato funkce by neměla být opomíjena, neboť při společně strávených aktivitách se pozitivně upevňují rodinné vztahy, děti se učí toleranci a pomoci druhým, kdy si tyto pozitivní návyky přenášejí do způsobu trávení volného času v dospělém věku.

V rodinném životě se všechny tyto funkce prolínají a vzájemně se doplňují. Do fungování tohoto systému zasahuje také společnost a její instituce, obzvláště v první části života člověka - škola.

Z hlediska prvotního třídění hovoříme o rodině **funkční** (všechny své funkce plní přiměřeně), **dysfunkční** (některé funkce nejsou plněny dostatečně a dochází k jejich vážným narušením) a **afunkční** (rodina nezvládá své základní funkce, je vnitřně rozkládána a zásadně je narušován i socializační vývoj dítěte).¹

2.1 FUNKČÍ A DYSFUNKČNÍ RODINA

Rodina je prvním modelem společnosti do kterého se dítě narodí. Rodina pak nadále formuje jeho osobní vývoj, postoje a hodnoty podle rodinných tradic. Rodič svým vlivem předává dítěti představu o manželství a rodině, hierarchii hodnot

¹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, str. 80.

a pracovním uplatnění. Na základě intenzivních pout mezi rodičem a dítětem dochází k osvojení a zakotvení těchto představ, které si dítě přehodnocuje a ponechává si z nich až do konce života to co v nich považuje za pozitivní.

Rodina má však smysl i pro rodiče, protože jim umožňuje přesahovat horizont vlastního života, neboť starost o členy rodiny je více než starost o sebe a pokud tohoto dosáhneme dostává náš život nenahraditelné dimenze, protože co děláme má větší cenu v případě, že je to zhodnoceno případně zužitkováno rodinou.

Rodina by všem svým členům měla poskytovat domov, tedy místo kde mohou najít bezpečí, jistotu, lásku a možnost otevřeného sdílení svých emocí, jak pozitivních tak i negativních.

V současné době neexistuje závazný model ideální rodiny a je tedy složité vykonstruovat závaznou normu funkční či dysfunkční rodiny.

Pod pojmem funkční rodina si lze představit ideální formu rodiny, která plní přiměřeně všechny své funkce a výrazem funkční rodina upřednostňujeme pojmy jako normální rodina, harmonická rodina, zdravá a neklinická rodina.

U dysfunkční rodiny jsou některé funkce plněny nedostatečně a dochází k vážným narušením.

Členové funkční rodiny očekávají dobré za dobré, berou na sebe ohledy a respektují se. V této rodině je jasná hierarchie odpovědnosti, je zde rovnováha mezi intimitou a potřebou sdílení, pozitivně je hodnocena také jedinečnost jednotlivců v rodině a charakteristickým rysem je pevná koalice mezi rodiči, která není trvale ohrožena žádným vnějším vlivem.

Komunikace mezi členy je aktivní, živá a pozitivně laděna. Dochází k vzájemným dialogům, v komunikaci je obsažena složka humoru a nadhledu. Členové této rodiny jsou otevření pro nové myšlenky a nová řešení vzniklých problémů.

Ve funkčních rodinách je celková atmosféra pozitivnější. Členové rodiny si navzájem dávají najevo potěšení ze vzájemného kontaktu, dokáží transparentně vyjádřit jak pozitivní tak negativní emoce a zamezují tak vzniku dvojné vazby tzn. když něco vnitřně prožíváme a něco jiného prezentujeme navenek.

Každá rodina má nastaveno své vnitřní emoční ladění odlišně a pro nezaujatého pozorovatele je mnohdy těžké určit hranici mezi přátelským popichováním a odmítavým ironizováním. Badatelé se shodují, že v této souvislosti jsou lepšími a citlivějšími ukazateli mimoslovní indikátory emocí (tón hlasu, mimika, pantomimika) než samotný obsah řeči.

Ve funkční rodině je běžný provoz řešen bez velkého dohadování a hladce. Vzniklé problémy závažnějšího charakteru rozhodují rodiče. V některých rodinách jsou do diskuze o problému zahrnuti i děti, kdy při konečném řešení je brán ohled i na jejich přání.

Matoušek (1993, s. 120) ve své publikaci uvádí citaci kvalitativního popisu vztahů mezi rodiči a dětmi z výzkumu ve funkčních rodinách, který byl zformulován Riskinem a Faunceovou¹ v diskusích po vyhodnocení záznamů rodinné interakce a to takto:

Oba rodiče vnímají děti podobně a mají vůči dětem podobná očekávání.

Děti nemusí nutně rebelovat, aby v rodině dosáhly autonomie.

Rodiče povzbuzují děti k řešení problémů a to i v případech, kdy s řešením dítěte nesouhlasí.

Rodiče se mohou zcela přiměřeně starat o děti, i když nemají šťastné manželství.

Rodiče mají v rodině jednoznačně vedoucí roli a hranice mezi generacemi je zcela jasná.

Rodiče určují dětem zcela zřetelné hranice dovoleného chování.

Pokus se rodiče v názorech na děti liší, nediskutují o tom před dětmi a děti do tohoto sporu nevtahují.

Děti mohou rodičům vzdorovat, rodiče však hlídají meze tohoto vzdorování.

Rodiče děti přiměřeně oceňují za úspěchy.

Rodiče vyjadřují ambivalentní postoj k postupující nezávislosti svých dětí.

¹ Riskin, J. – Faunce, E.E.: Family interaction scales. Archives of General Psychiatry, 22, 16970. 504-537

Naopak v dysfunkčních rodinách převažuje negativní atmosféra. Chování členů rodiny je hodnoceno jako nepřátelské, jejich přání a potřeby jsou vnímány jako neoprávněné, nepřijatelné a neakceptovatelné. Členové této rodiny se často rozdělí na dva tábory a soupeří mezi sebou o moc. Zvláště negativní je spojili se rodič s dítětem proti druhému rodiči. Soudržnost rodiny je minimální.

Role členů v dysfunkční rodině jsou nejasné a také je netransparentní rozdělení odpovědnosti mezi jejími členy. Odpovědnosti se členové vyhýbají nebo ji naopak někdo z rodiny strhává pouze na sebe, ale přitom není schopen ji unést.

Komunikace členů dysfunkčních rodiny obsahuje mnoho protimluvů, nedorozumění, zmatků a neurčitostí. Promítá se v ní také vysoká stereotypie, kdy se rodina nesnaží hledat nové způsoby komunikace. Vzájemná schopnost komunikace členů rodiny mezi sebou bývá nízká a velmi často je v rodině někdo, kdo se pokládá za mluvčího rodiny a ten pak ovládá pole komunikace.

Velmi častým jevem v dysfunkčních rodinách bývá mnoho negativních emočních projevů, které vedou od ironizování až k otevřenému a přímému napadání. V těchto rodinách bývá také patrná emoční oploštělost vůči členům rodiny a jejich emočním projevům.

Běžné činnosti v chodu rodiny jsou v dysfunkční rodině zvládány s obtížemi. Vzhledem k nejasnosti rolí v rodině nejsou jasné kompetence jednotlivých členů a vznesenými požadavky se tak nikdo neřídí.

2.2 RODINA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

V současné době je fungování rodiny poznamenáno celou řadou negativních procesů a postojů probíhajících ve společnosti (ekonomických, sociálních, zdravotních). Ve společnosti převládá názor, že rodinné struktury jsou s porovnáním s tradičními aspekty rodinného života, které byly zárukou sociálně – psychologické stability rozloženy. Domnívám se však, že rodina je stále „archetypem instituce zajišťující nezbytnou míru stability a kontinuity sociálního systému v proud historický přeměn.“¹

¹ Možný, I. Moderní rodiny (mýty a skutečnosti), 1. vyd. Brno: Blok, 1990, s. 63.

V minulosti měla tradiční rodina pevný řád a to společenský i rodinný, kdy případné odchylky byly danou společností kontrolovány. Manželství se mnohdy uzavírala z majetkových důvodů, kvůli výchově dětí, vedení společné domácnosti a sdílení společných zkušeností. Rozvodovost byla pod silným náboženským a sociálním tlakem a tudíž nutila lidi setrvávat v rodinném svazku i za cenu osobní nepohody a neštěstí.

Současná rodina je oproti té minulé méně pragmatická a je založena více na emocionalitě a citových vztazích, což je také jednou z příčin, které vedou následně k jejímu rozpadu.

Přibývá párů, kteří tvoří společný svazek bez toho aniž by ho úředně posvětili institutem manželství a přesto fungují jako rodina naprosto dokonale.

Když už je v našem moderním světě manželství uzavřeno je většinou uzavíráno z lásky, poté pokračuje budováním rodinného zázemí a přípravou na výchovu dětí. V průběhu toho se samozřejmě vyskytnou překážky různého charakteru např. ekonomické, zdravotní, sociální a pod tíhou těchto překážek a jimi vyvíjených tlaků dochází ke kolizi mezi partnery a následnému rodinnému nesouladu.

V současné době dochází k rozvodu manželství bez ohledu na společné potomky jakmile dojde mezi manželi k citovému vyhasnutí bez snahy o nápravu a udržení vztahu, což je také dáno vývojem současné společnosti (sociální a ekonomický tlak, emancipační proces, ateismus). Matějček již ve své knize vydané v roce 1981 uvádí: „Dnešní mladá manželství se více než kdykoliv dříve zakládají na citových vztazích – a bez citových vztahů se rozpadají.“¹

Tlak společnosti, který je v současné době vyvíjen na jednotlivce a který ho nutí získávat mnoho poznatků a dovedností, aby byl schopen obstát v životě je velký. Navzdory tomu jedince v průběhu svého života získává velmi málo vědomostí o umění společného soužití, vzájemné komunikaci, navazování přímých přátelských vztahů a zvládání běžných zátěžových situací.

---

¹ Matějček, Z., Langmeier, J. Výpravy za člověkem. 1. vyd., Praha: Odeon, 1981, s. 9

2.3 DÍLČÍ ZÁVĚR

Snem mnoha dívek a žen bylo ještě v nedávné době vdát se, mít děti a manžela o než by mohly s láskou a trpělivostí danou jim od pradávna pečovat. Stejně tak jako mnozí chlupci a muži toužili poskytnout ženě svého srdce pocit jistoty a bezpečí sdílený pod jejich ochranou. Muži a ženy tedy chtěli a troufám si říci, že stále chtějí žít ve spokojeném svazku, naplněném láskou, jistotou a bezpečím.

V současné společnosti však dochází ke zmatení rolí v rodině, kdy se vlivem emancipace stávají muži pro ženy v podstatě nepotřební a v mnoha rodinách jsou bráni jako přítěž o niž se musí žena postarat. Není se tedy čemu divit, že se rodiny rozpadají a děti vyrůstající v takovém prostředí citově strádají a nemají pro svůj další partnerský život pozitivní vzor.

Vágnerová (s. 131) ve své publikaci uvádí, že: „Rozpad rodiny představuje značnou zátěž právě pro děti předškolního věku. Rozvodem ztrácejí jistotu existence rodinného zázemí, protože samozřejmost stálosti rodiny představovala základ jejich světa, ořese její rozpad celkovou jistotou dítěte ve smyslu „**nemůžeš-li se spolehnout na svoje rodiče, nemůžeš se spolehnout na nic**“. K této nejistotě přispívají mnozí rodiče svým jednáním a snižováním hodnoty partnera. Děti jsou z jejich chování zcela dezorientovány a nevědí, s kým by se měly identifikovat a komu by měly věřit“.

Domnívám se, že rodina v současné době dokáže svoji hlavní úlohu plnit dobře a to v případě, že dokáže přijmout navzájem odpovědnost za všechny své členy a je si vědoma, že pro správné fungování je nutná *kooperace, vnímání a naplňování potřeb členů rodiny a transparentní pozitivní komunikace* mezi jejími členy, protože každá lidská bytost potřebuje ke svému plnohodnotnému životu komunikovat, sdílet zážitky a emoce a to nejprve v kruhu svých nejbližších a k tomu potřebuje mít domov.

3. MOŽNOSTI OVLIVŇOVÁNÍ KVALITY KOMUNIKACE V RODINĚ

„Rodina je prostředím, kde si lidé nutně k sobě musejí vytvářet vztahy a nutně musejí komunikovat. Všechno, co říkají a dělají, dostává komunikační význam. I absence akce je akcí.“¹

Je tedy zřejmé, že aby si lidé mohli k sobě vytvořit vztah, musí vstoupit do interakce, musí komunikovat.

Vaněk (1972) ve své knize uvádí: „Vnitřní stabilitu rodiny a harmonického rodinného prostředí zajišťuje zdravé, vyrovnané a stálé emotivní vztahy mezi jednotlivými členy, zejména mezi rodiči, dále pocit bezpečí v rodinném kruhu před ohrožováním z venku, vnitřní pohoda a shoda, společné prožívání radostí a neúspěchů a vzájemné pomáhání.“²

V úvahách o funkčním x dysfunkčním soužití a tudíž v souladu s komunikačně-relační hypotézou o funkční a dysfunkční komunikace je možné se opřít o poznatky z empirických výzkumu i o klinické zkušenosti.

V literatuře je uváděna již klasická práce Watzlawicka (1964,1974,1999), který postuloval pět základních pravidel, které nazývá pragmatickými axiomy funkční komunikace:

1. V mezilidském kontextu nelze nekomunikovat. Každé chování je určitým sdělením (poselstvím), a tudíž i osoba, která nechce nic říkat, už svým mlčením sděluje to, že právě nechce nic sdělovat.
2. Každá komunikace má obsahový a vztahový aspekt. Vztahový aspekt určuje obsahový a představuje tím formu metakomunikace.
3. Povaha vztahu mezi komunikujícími partnery se určuje způsobem, jakým provádějí interpunkci, tj. jak rozčleňují komunikační proces, který mezi nimi probíhá.

¹ Matoušek, O., Rodina jako instituce a vztahová síť. SLON, Praha: 1993, s. 66

² Vaněk Jan, K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy. SPN ,Praha: 1972, s. 172

4. Lidská komunikace užívá digitální a analogické modality. Digitální komunikace má komplexní a mnohostrannou syntax, avšak v oblasti vztahů nedostatečnou sémantiku. Analogická vlastní sémantický potenciál, chybí jí logická syntax nutná pro jednoznačnost komunikace.
5. Mezilidské komunikační procesy jsou buď symetrické, nebo komplementární, podle toho, zda je vztah mezi komunikujícími založený na stejnosti nebo různosti.

Vztahy v rodině jsou definovány pravidly, které určují kdo se má ke komu jak chovat. Tyto pravidla se projevují v každodenních situacích jako *komunikační stereotypy rodiny*, které jsou ustálenými sekvencemi chování. Komunikační stereotypy se vyskytují ve funkčních i nefunkčních rodinách a jejich průběh a vyústění je možné předpovědět podle jeho začátku. Ve funkčních rodinách je komunikační stereotyp pro komunikaci přínosný a usnadňuje ji. U nefunkčních rodiny je zdrojem problémů, neboť vzniklé problémy jsou zdánlivě řešeny, ale ve skutečnosti se nic nemění. Příkladem by mohl být opilý otec, který přichází domů a matka mu vyčítá, že je opětovně opilý atd.. Do této debaty se může zapojit např. nejstarší z dětí, které se přidá k výčitkám vůči otci. Otec slibuje nápravu a všichni odcházejí spát. Tato scéna se pak opětovně opakuje v různých intervalech. Tyto stereotypy udržující problém se nazývají *rodinnými mýty*, které jsou přirovnávány k obrannému mechanismu, kterým se rodina brání proti vnějším vlivům, které ohrožují její vnitřní organizaci.

V současné době je kvalita komunikace poznamenána celosvětovou globalizací spojenou s medializací a průnikem nových informačních technologií. Vzájemná interakce mezi jedinci je nahrazována interakcí jednostrannou, kterou zprostředkovávají media jako je televize, internet a počítač. Dnešní rodiče nevěnují svým dětem příliš času, kdy tímto vzniklou komunikační bariéru děti zaplňují právě televizí, internetem a počítačem. Málokterý rodič si v dnešní době najede čas, aby dětem večer před spaním přečetl pohádku a tímto způsobem rozvíjel u dětí slovní zásobu a fantazii.

Souhlasím z poznatky z literatury, že vzájemná komunikace mezi rodiči a dětmi je základem jejich vztahu v rodině.

Uvádím zde nyní zásady, které mohou ovlivňovat kvalitu vztahu:

- pozornost věnovaná mimoslovním sdělením (tón, zbarvení hlasu)
- komunikace pozitivním dotykem (políbení, pohlazení, pochování, lechtání, škádlení se atd.)
- možnost říci „ne“
- dáváme přednost otázkám s „jak“ před otázkami „proč“
- nesrovnáváme dotyčnou osobu s druhými
- vyvarujeme se soudů a zesměšňování
- příkládáme význam druhému a jeho jednání
- připouštíme si problémy a vytváříme si odstup pro jejich řešení
- řešíme problém, ne osobu
- mluvíme navzájem o svých odlišnostech
- respektujeme a přijímáme odlišnosti druhého

Tento výčet zásad však není konečný, ale domnívám se nás v rámci komunikace mohou obohatit a otevřít tak cestu ke komunikaci založené na nesobeckosti a respektu vůči druhým. Žádná rodina však není stejná a její rodinná atmosféra je odvozena od rodinného stylu, který daná rodina zastává.

3.1 RODINNÉ STYLY

Plaňava (2005, s. 62 - 63) ve své knize uvádí Kantorův koncept dysfunkční – funkční rodiny, který je rozčleněn do tří stylů, kdy každý z nich je možný, žádný není lepší než jiný a každý má svoji úspěšnou i neúspěšnou variantu.

1. Uzavřený styl – je takový, který usiluje o stabilitu, spoléhá na jistoty tradice a na negativní zpětné vazby. Odměňována je pouze jednoznačná konformita k tradičním normám, odchylky jsou trestány. Spoléhá se na racionalitu. Moc je organizovaná vertikálně, pravidla jsou jasná, emoce kontrolovány. Vyžaduje se přísná rodinná lojalita.
2. Otevřený styl – oceňuje dynamiku a adaptabilitu, které se dosahuje konsenzem a diskuzí. Zdůrazňuje se vyváženost mezi negativní a pozitivní zpětnou vazbou.

Odchyly od hlavních rodinných norem se trestají, ale iniciativa směrem k něčemu novému může být i odměna. Projevuje se úcta k rozdílným hlediskům. Očekává se autenticita. Emoce se projevují otevřeně a jsou častěji sdíleny než odmítány. Připouští se názorová různost, dokonce bývá povzbuzována a oceňována, ale očekává se loajalita k základním ideálům členů rodiny i vůči rodině jako celku. Rozdělení a uplatňování moci není pro rodinu důležité, spíše se očekává vzájemná participace při rozhodování.

3. Nepravidelný styl – preferuje sebevyjadřování, spoléhá na intuici, na pozitivní zpětné vazby. Připouští i podporují se stimulační komunikační smyčky, paradoxy, inspirace, osobní tvořivost. Každá emoce má být vyjádřena a oceňuje se, je-li prudká, vášnivá. Moc se spíše projevuje a uplatňuje experimentováním, osobnostních schopností a charismatu.

Rodinnou atmosféru však kromě rodinných stylů velmi významně ovlivňuje a tvoří hodnotová orientace v rodině, její soudržnost a systém jejího řízení či výchovy.

V rámci ovlivňování kvality komunikace v rodině je také důležitá *hodnotová orientace rodiny*. Ta je v současné společnosti pod tlakem konzumní společnosti převážně nízká, kdy jsou zejména děti prostřednictvím médií otupovány falešnými vzory a reklamami. Mladá generace se řídí tím, že „žije právě teď“, neřeší příliš budoucnost a nezajímá se o minulost. Převažuje celková pasivita.

Základní hodnoty jako zdraví, rodina jsou populací stále stabilně uváděny jako hlavní hodnoty. To však nelze říci o hodnotách např. empatie, altruismu, pomoci bližnímu aj. V rodinách chybějí silné pozitivní vzory a příklady, netráví se společně a kvalitně volný čas a nekomunikuje se. Před problémy lidé utíkají a neřeší je, protože se domnívají, že to je jednodušší a svoje osobní uspokojení hledají jen těžce.

Pro pozitivní atmosféru v rodině je však kromě komunikace důležitá i vzájemná koheze tj. soudržnost, pospolitost a vzájemnost s respektem k autonomii každého jednotlivce. Ta vytváří atmosféru přátelství a bezpečí a pro všechny členy rodiny je nesmírně důležitá. Je stabilizujícím faktorem bez něhož by bylo vážně ohroženo

rodinné soužití. Koheze rodiny má do značné míry vliv na kvalitu psychologického vývoje dítěte, neboť je významným prvkem stability či lability rodiny. Nedostatečně projevované city mezi členy rodiny jsou jednou z příčin poruch chování, školního neprospěchu, emocionální instability dětí a jejich špatné sociální adaptaci.

Rodinná atmosféra je závislá na vztazích mezi příslušníky rodiny a také na tom, jak tyto vztahy jednotlivý členové vnímají. V literatuře jsou používány tři základní oblasti významných aspektů rodiny, které se na vytváření atmosféry nebo-li klimatu podílejí.

Jedná se o tyto oblasti:

- oblast vztahová (soudržnost, projevoování emocí, konflikty)
- oblast hodnotová (je určována výkony a hodnotami rodiny, které rodina uznává)
- oblast systémová (týká se organizace a řízení rodiny)

Měřením atmosféry v rodině se u nás zabývali například Kollárik a Hargašová (1986, in Sobotková, 2001), kteří přepracovali Škálu rodinného prostředí (FES) původně vyvinutou Moosem (1981, in Sobotková, 2001). Moos uvádí, že rodinná atmosféra a rodinné prostředí je definováno třemi základními dimenzemi mezi něž patří soudržnost, expresivita a konfliktnost. Soudržnost ukazuje na skutečnost jak rodina drží při sobě. Expresivita vyjadřuje jak se členové rodiny projevují v emoční oblasti a konfliktnost udává míru konfliktního jednání v rodině.

Atmosféra v rodině může být emočně vřelá x emočně chladná, přátelská x nepřátelská, konfliktní x nekonfliktní.

Mezi další významné faktory, které přispívají k vytváření pozitivní rodinné atmosféry patří vyjadřování podpory, zájmu a zaujetí při společných rozhovorech a z toho plynoucí emoční pocit blízkosti a sounáležitosti. Nelze také opomenout také aktivní sdílení volného času se členy rodiny, které je obzvláště v dětském období podstatné pro utváření pozitivních modelů pro jejich další soužití.

Každá rodina je jedinečná a její atmosféra je propojena s rodinnou identitou. Aldousová (1996, in Sobotková, 2001) definuje rodinnou identitu jako pocit

sounáležitosti s rodinou, který odlišuje „naši“ rodinu od všech ostatních sociálních systémů. Sobotková (2001, s. 43) uvádí, že: „Rodinná identita zahrnuje pocity i vědomí blízkosti, sounáležitosti, projevy zájmu a vřelosti. Úzce souvisí se soudržností rodiny.“

Koheze nebo-li soudržnost v širším smyslu reprezentuje síly, které zachovávají pohromadě nějakou skupinu lidí. Rodinná soudržnost chrání rodinu před vnějšími i vnitřními nepříznivými vlivy a zajišťuje její stabilitu. Olson (1989, in Plaňava, 2000) rozlišuje čtyři stupně koheze: *rozpojenou, oddělenou, spojenou a propletenou*.

Pro funkční rodinu je charakteristická oddělená nebo spojená koheze. Úroveň koheze je malá až střední nebo střední až vysoká. Dle Sobotkové (2001) příliš vysoká soudržnost brání prospěšné individuaci členů a naopak nízký stupeň soudržnosti může znamenat rozbití vazeb v rodině a slabý pocit sounáležitosti s rodinou.

3.2 STYLY A ZPŮSOBY

Plaňava (2005, s. 48) ve své knize uvádí pět komunikačních stylů a jejich charakteristiky, které však nevyčerpávají širokou rozmanitost našeho komunikování, ale zahrnují většinu našich každodenních i svátečních kontaktů a interakcí s lidmi.

Rozlišení komunikačních stylů slouží k porozumění naší komunikace, ale slouží také jako pomůcka při zjišťování některých komunikačních potíží.

Komunikační styly:

- **Konvenční styl** – účelem tohoto stylu je mít kontrolu nad situací, potvrdit si „status quo“, mít kontrolu nad situací atd. Při tomto komunikačním stylu jsou citové projevy neutrální až mírně pozitivní. Distance komunikujících je 1,5 m - 2 m s výjimkou rituálů a ceremoniálů, kde je vzdálenost různá. Tento styl se používá při pozdravech, seznamování, poklonách a lichotkách atp.
- **Konverzační styl** – účelem tohoto stylu je výměna v dané chvíli zajímavých informací bez ohledu na jejich praktickou upotřebitelnost. Při tomto stylu jsou citové projevy pozitivní a distance mezi komunikujícími je 2 – 4 m. Tento styl se používá při jídle, společenských hrách, setkání spolužáků po letech apod.

- **Operativní styl** - účelem tohoto stylu je zvládnání nároků, které klade každodenní život, uspokojování běžných potřeb. Distance mezi komunikujícími je 2 – 56 m. Citové projevy při tomto stylu jsou neutrální a užívá se ho například při jednání na úřadě, běžné komunikaci mezi partnery ohledně chodu domácnosti, vyzvedávání dětí ve školce atp.
- **Vyjednávací styl** – účelem je nalezení situace, kdy mají zúčastněné strany rozdílné preference a potřeby. Při tomto stylu jsou citové projevy neutrální a distance mezi komunikujícími je 2,5 m a více m dle počtu osob účastnící se vzájemné interakce. Tento styl komunikace se používá při různých jednáních např. v parlamentu, při rozvodu atp.
- **Osobní – intimní styl** – účelem je uspokojování základních potřeb včetně sociálních a psychologických. Při tomto stylu jsou citové projevy výrazně pozitivní nebo výrazně negativní. Distance mezi komunikujícími je 0 – 35 cm a používá se při fyzických konfliktech, hádkách, intimních rozmluvách, při tanci, erotice a sexu atp.

Pro komunikaci jsou důležité i její motivy. V literatuře jsou uváděny nejčastěji tyto **komunikační motivy**:

- a) kontaktně–vztahový – účelem je navázat , udržet nebo posílit kontakt; utvářet či přetvářet vztah
- b) mocensko-kontrolní – účelem je působit na druhého člověka, na lidi, kontrolovat je či přímo ovládat (k dobrému x zlému)
- c) poznávací (kognitivní) – účelem je vyhledávat informace, porozumět jejich významu, něčemu se naučit
- d) relaxačně-rekreační – účelem je odreagování se např. při sledování divadelního představení, podílením se na kulturních, společenských a sportovních aktivitách
- e) sebe-prezentační - účelem je sebezprezentace a vytváření a posilování svého sebevědomí.

Každé mezilidské komunikování má svůj účel a funkci, kdy jich může mít najednou i více např. posílit nebo pozměnit vztah, získat informaci, o něco požádat nebo se pouze pobavit. V pojmu „komunikační styl“ je tedy obsažen účel, způsob i okolnosti mezilidského komunikování.

3.3 DÍLČÍ ZÁVĚR

Bohužel ne každé rodinné prostředí je harmonické. Některým rodičům na svých dětech v podstatě nezáleží a jsou pro ně přítěží, ale vlivem společenských konvencí měli potřebu si je pořídít, aby tak zvýšili svůj sociální statut případně je k tomu vedly jiné pro ně nepochopitelné důvody.

Dítě není věc, je to lidská bytost se všemi potřebami, sny a tužbami. Je zvláštní, že někteří rodiče se ke svým vlastním potomkům chovají nevšímavě, odměřeně a citově chladně. Zanedbávají soustavně povinnou péči, neprojevují jim náklonnost a lásku a jejich vlastní zájmy jsou jim přednější. Je jasné, že v takovém to rodinném prostředí dochází u dítěte k pocitům nejistoty a k emoční oploštělosti, kterou pak ve svých dalších vztazích nejsou schopni eliminovat a jejich schopnost navázat v budoucnosti funkční vztah je značně omezená.

Charakter dítěte, jeho chování, myšlení a cítění je vytvářeno atmosférou rodinného prostředí ve kterém vyrůstá a začleňuje se skrze ní do společnosti. Základem zdravé a pozitivní atmosféry v rodině je dle mého názoru fungující komunikace, která by měla být založena na vyvážení blízkosti a autonomie, schopnosti adaptace a kooperace, jasné komunikaci s vysokou úrovní humoru, empatií, věrností a transparentním vyjadřování emocí a to jak kladných tak i záporných, aby nedocházelo k vzniku takzvané dvojné vazby (něco prožíváme vnitřně, ale navenek prezentujeme něco jiného) a kvalitní naplnění společných volnočasových aktivit rodiny.

Umění vytvářet vzájemnou pozitivní komunikaci a to nejen v rodině není pro mnohé jedince jednoduché. Každý z nás by však měl mít touhu umět se svým okolím pozitivně komunikovat a to už třeba jen ze svých sobeckých pohnutek, aby se mu lépe žilo a ostatní negativní okolnosti života pak mohl zvládat lépe se sdílenou podporou svého okolí.

Ve tomto dílčí závěru bych ráda uvedla *Komunikační třináctero*, které publikoval ve své knize Plaňava (2005, s. 135), neboť mám pocit, že by mohlo přispět k lepší vzájemné komunikaci a dorozumívání se a já se jím hodlám začít řídit.

1. Lidé kolem mne – ti vzdálenější, bližší i nejbližší- nejsou na světě jen a ani především proto, aby plnili všechna moje přání, uspokojovali každou mou potřebu, veškerá moje očekávání.
2. Ani já nejsem výlučně proto, abych každému vyhověl, s každým souhlasil, plnil všechna očekávání.
3. Je jistě lepší, příjemnější a většinou i hodnotnější, když se s lidmi shodují, když si děláme potěšení a dobře spolu vycházíme. Přeji si a snažím se o to, aby takových lidí bylo kolem mne více než těch, s nimiž se neshodu, nedomluví, jsem v konfliktu. Pokud tomu tak není, musím si začít dávat na sebe pozor – zejména na to, jak komunikuji.
4. Dávám si pozor i tehdy, převažují-li u mne (nebo spíše ve mně) negativní pocity, myšlenky a hodnocení: vše vidím černě či šedivě, nic mi nevyhovuje, lidi kolem mne mi připadají nemožní. Můj „práh popudlivosti“ se nebezpečně snížil. Život je však přece jen poněkud krátký na to, abych ho prožíval v převažující podrážděnosti, v neustálé našťvanosti.
5. Kolem každého z nás krouží asi tak deset, dnes možná i patnáct procent lidí, s nimiž se nelze dohodnout, domluvit, shodnout, ani je akceptovat. Na tyhle komunikační psychopaty si dávám pozor, vyhýbám se jim, jde-li to; a není-li to možné, musím se bránit a asertivně ubránit. Aby nás neničili a neotravovali život.
6. S těmi ostatními, je jich dost a dost, se shodovat mohu, ale taky nemusím. Můžeme mít rozdílné postoje, různá přání a zájmy i odlišná, byť slučitelná, hodnocení. A tedy: jestliže si nějaký člověk myslí

a říká něco jiného než já, není hned nutné ani žádoucí cítit se odlišností ohrožený, nejistý ani rozzlobený. Těšme se z toho, že jsme každý trochu či více jiný, povzbuzujme odlišnosti i různost mezi námi. Bylo by umrtvující, kdybychom všichni byli na jedno kopýtko.

7. Máme-li s druhým člověkem být opravdu v kontaktu, pěstujme a rozvíjejme zpětné vazby: naslouchejme si pozorně a zúčastněně, dávejme najevo, že se slyšíme, vnímáme. Zpětnou vazbu poskytujme, přijímejme i vyžadujme, nechceme-li, aby komunikace zdegenerovala v sérii na sobě nezávislých monologů.
8. Aby nedošlo ke zbytečnému nedorozumění, neřkuli ke konfliktům, je dobré hlídat, zda máme na mysli opravdu totéž, když používáme stejně znějících slov, shodných úsloví. Zejména u těch frekventovaných je nejvíc zapotřebí říct si předem jasně, o čem se to vlastně budeme bavit.
9. Každá situace, každý kontext chce své; je tudíž užitečné rozvíjet a pěstovat komunikační styly – konvenční, konverzační, operativní, vyjednávací i osobní. Vylad'ujeme se na shodný styl. Domluvme se předem, stačí krátce, na tom, zda si budeme jen tak povídat a vyměňovat názory, nebo něco domloutvat, vyjednávat, řešit – či zda máme náladu i chtění být si úplně blízko, nejbliže.
10. Dbejme na to, aby subjektivní vyjadřování výrazně převažovalo nad takzvanými objektivními a obecnými soudy. Vyhýbejme se tvrzení typu: já (ty) vždycky, já (ty) zásadně, já (ty) nikdy. A nedávejme bližnímu svému najevo, že pouze moje tvrzení je jediné možné a správné. Nesouhlas, jiný postoj, odlišné hodnocení raději vyjadřujme subjektivně: že jde o můj pocit, dojem, názor.
11. Necht' obsah našich slovních sdělení je v souladu s neverbálním chováním: s našimi gesty, mimikou, tónem hlasu.

12. Pamatujme na to, že komunikace nejen odráží, nýbrž i utváří vztahy mezi lidmi.

13. Komunikujme spolu o komunikaci – o tom, jak, proč a o čem spolu mluvíme nebo mlčíme. A též čas od času reflektujme, jak nás vnímají druzí lidé.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA PROBLEMATIKU PROJEVOVÁNÍ CITŮ V RODINĚ A VZTAHEM MEZI VYJADŘOVÁNÍM CITŮ A KOHEZÍ RODINY

Pod vlivem a tlakem současné společnosti jsou narušovány mezilidské vztahy a dochází ke krizi ve vzájemné komunikaci a k častým kolizím vedoucím k rozpadům rodin.

V současné rodině chybí pozitivní vzory, nedostatečně se komunikuje, nedochází k vyjadřování citů a pod vlivem měnícího se hodnotového systému rodiny dochází k vážným trhlinám v rodinné soudržnosti.

Při zpracovávání své bakalářské práce jsem prostudovala množství odborných publikací jejichž přehled je uveden v závěru mé práce a snažila jsem se získat přehled o tom co bylo na dané téma doposud napsáno s cílem obohatit se o poznatky jak v rodině a nejen tam lépe a pozitivně komunikovat.

Bližší náhled do problematiky projevoování citů v rodině nám zprostředkuje metoda empirického výzkumu vybrané části dospělé populace, která nám ověří nebo vyvrátí hlavní hypotézu a dílčí hypotézy zaměřené na problematiku projevoování citů v rodině a vztahem mezi vyjadřováním citů a kohezí rodiny.

Hlavní hypotéza :

Domnívám se, že členové funkční rodiny projevují city ve vyšší míře než v rodině nefunkční.

První dílčí hypotéza:

Domnívám se, že členové funkční rodiny mezi sebou lépe komunikují a vzájemná rodinná soudržnost je vyšší než u rodiny nefunkční.

Druhá dílčí hypotéza:

Domnívám se, že členové funkční rodiny společně tráví více volného času než členové v rodině nefunkční.

4.1 METODA VÝZKUMU

Pro naplnění praktické části bakalářské práce jsem zvolila provedení výzkumu formou dotazníkové metody, neboť ta je jednou z nejzákladnějších a většinou také nejčastějších forem pro sběr dat širokého okruhu sociologického šetření.

Dotazník je tvořen 20 otázkami, které jsou pro všechny respondenty stejné a jsou předkládány na zvláštním formuláři. Vysoký stupeň standardizace otázek a způsob distribuce umožňuje získávat údaje od velkého počtu respondentů bez velkých organizačních, personálních či finančních nároků.¹

Respondenti vyplňují dotazník jednoduchým způsobem zaškrtnutím předepsaných odpovědí, kdy v některých případech je jim dána možnost uvedení i jiné možnosti odpovědi na položenou otázku.

Dotazníkové šetření bylo provedeno v Jihomoravském kraji a to v městě Brně, v Moravském Krumlově, v Ratíškovicích, v Židlochovicích, v Hrušovanech u Brna, v Dolních Kounicích, v Lipůvce, ve Vojkovicích a v Bratčicích.

V přípravné fázi bylo předpokladem pro provedení dotazníkového výzkumu získání 200 vyplněných dotazníků, kdy oproti původnímu záměru bylo zpět doručeno 168 vyplněných dotazníků.

Vyplňování dotazníků probíhalo samostatně a zcela anonymně, kdy s distribucí a zpětným doručení dotazníků ve výše uvedených městech a obcích mi vypomáhali moji přátelé.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem jsou v současné rodině vyjadřovány city a jaký je vztah mezi vyjadřováním citů a kohezí rodiny a ověření hlavní hypotézy, že členové funkční rodiny projevují city ve vyšší míře než v rodině nefunkční.

---

¹ Zapletal, L. at al., Sociologie I, IMS Brno 2003, s. 43.

4.2 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Z celkového počtu 168 respondentů bylo 87 obyvatel města Brna , 42 obyvatel obcí nad 3.000 obyvatel a 39 obyvatel obcí do 3.000 obyvatel.

Vyhodnocení dotazníků je zpracované v tabulkách s uvedením procentuálního zastoupení odpovědí na otázky.

Vyhodnocení otázky č. 1. – 3. - Zjišťujeme pohlaví, věk a místo bydliště respondentů průzkumu.

Tabulka č. 1

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
obec do 3.000 obyvatel	3	4	9	8	5	4	3	3	39	23,2 %
obec nad 3.000 obyvatel	4	4	8	7	6	4	5	4	42	25 %
město	10	8	14	12	16	10	10	7	87	51,8 %

Z celkového počtu 168 respondentů se zúčastnilo 39 z obcí do 3.000 obyvatel, 42 z obcí nad 3.000 obyvatel a 87 z města. Z celkového počtu respondentů bylo 93 žen (55,4 %) a 75 mužů (44,6 %). Další rozdělení v tabulce je dle pohlaví a věku. Součástí tabulky je procentuální zastoupení dle jednotlivých míst prováděného průzkumu.

Vyhodnocení otázky č. 4 - Zjišťujeme stav respondentů průzkumu.

Tabulka č. 2

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem responden tů	%
svobodný(á)	11	13	8	12	4	3	1	0	52	31
vdaná/ženatý	5	2	14	10	16	6	12	10	75	44,6
rozvedený(á)	1	1	5	3	5	6	4	3	28	16,7
Druh/družka	0	0	4	2	2	3	1	1	13	7,7

Z celkového počtu 168 respondentů bylo v době průzkumu 31 % svobodných, 44,6 % v trvajícím manželském svazku, 16,7 % rozvedených a 7,7 % žijících jako druha družka.

Vyhodnocení otázky č. 5 - Zjišťujeme nejvyšší dokončené vzdělání respondentů výzkumu.

Tabulka č. 3

	25-30 ŽEN Y	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
základní	2	3	2	3	2	1	2	1	16	9,5
středoškolské	10	7	15	13	17	7	10	6	85	50,6
vysokoškolské	5	6	14	11	8	10	6	7	67	39,9

V tabulce je provedeno vyhodnocení nejvyššího dokončeného vzdělání respondentů výzkumu, kdy největší podíl 50,6 % má středoškolské vzdělání.

Vyhodnocení otázky č. 6 - Zjišťujeme počet dětí, které respondenti vychovávají či vychovávali.

Tabulka č. 4

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
žádné	10	10	8	10	2	1	1	1	43	25,6
jedno	7	5	10	12	11	8	3	3	59	35,1
dvě	0	1	11	4	10	7	13	8	54	32,1
tři	0	0	2	1	2	2	1	2	10	6
více	0	0	0	0	2	0	0	0	2	1,2

V tabulce je provedeno vyhodnocení počtu vychovávaných dětí respondenty průzkumu, kdy nejmenší procentuální podíl 1,2 % mají rodiče s čtyřmi a více dětmi.

Vyhodnocení otázky č. 7 - Zjišťujeme, v jakém rodinném prostředí vyrůstali respondenti průzkumu.

Tabulka č. 5

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
v úplné	9	6	25	18	17	10	13	9	107	63,7
v rozvedené	8	10	5	7	9	6	5	4	54	32,1
v náhradní	0	0	1	2	1	2	0	1	7	4,2
v jiné	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

V tabulce je provedeno vyhodnocení rodinného prostředí, ve kterém respondenti průzkumu vyrůstali. Z tabulky vyplývá, že 63,7 % respondentů vyrůstalo v úplné rodině.

Vyhodnocení otázky č. 8 - Zjišťujeme výskyt patologických jevů v rodině.

Tabulka č. 6

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	8	6	10	7	8	7	6	4	56	33,3
NE	9	10	21	20	19	11	12	10	112	66,7

V tabulce je vyhodnocena otázka, zda se v rodině vyskytují patologické jevy např. alkoholismus, domácí násilí, gamblerství, workoholismus, drogové závislosti). Z tabulky vyplývá, že se v rodinách respondentů vyskytuje některý z výše uvedených patologických jevů a to v 33,3 %.

Vyhodnocení otázky č. 9 – Zjišťujeme, zda si členové rodiny navzájem mezi sebou projevují své pozitivní city.

Tabulka č. 7

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	3	3	6	5	6	5	3	2	33	19,6
SPIŠE ANO	10	6	10	12	15	6	9	6	74	44,1
NĚKDY	2	4	10	7	4	5	5	4	41	24,4
NE	2	3	5	3	2	2	1	2	20	11,9

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky projevování pozitivních citů mezi členy v rodině. Kdy je patrné, že v některých rodinách se city neprojevují vůbec, v některých nedostatečně či sporadicky. Nejvíce respondentů uvedlo variantu odpovědi, že si mezi sebou „spíše ano“ své pozitivní city projevují, kdy toto uvedlo 44,1 % respondentů.

Vyhodnocení otázky č. 10 – Zjišťujeme, jak hodnotí respondenti atmosféru v rodině otázkou: V naší rodině se málokdy někdo rozzlobí.

Tabulka č. 8

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	5	4	6	7	6	6	3	3	40	23,8
SPIŠE ANO	5	4	15	10	10	5	10	5	64	38,1
NĚKDY	3	4	7	7	9	4	2	5	41	24,4
NE	4	4	3	3	2	3	3	1	23	13,7

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda se „v rodině málokdy někdo rozzlobí“. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „spíše ano“ s 38,1 % z celkového počtu a následovala odpověď „někdy“ s 24,4 % z celkového počtu.

Vyhodnocení otázky č. 11 – Zjišťujeme zda se členové rodiny navzájem kritizují.

Tabulka č. 9

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ČASTO	3	3	5	4	4	4	1	1	25	14,9
OBČAS	3	4	5	8	10	7	3	2	42	25
NĚKDY	6	5	16	9	9	3	12	6	66	39,3
NIKDY	5	4	5	6	4	4	2	5	35	20,8

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda se členové rodiny navzájem kritizují. Nejpočetnější odpovědí s 39,3 % z celkového počtu je, že někdy ano a 20,8 % respondentů uvedlo, že v rodině se navzájem nekritizují.

Vyhodnocení otázky č. 12 – Zjišťujeme jakou formou se v rodině nejčastěji projevují pozitivní emoce.

Tabulka č. 10

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
slovem	11	7	15	10	12	8	7	6	76	45,2
dotyky	4	6	13	15	12	7	8	7	72	42,8
nijak	1	2	2	2	3	2	2	1	15	9
jinými způsoby	1	1	1	0	0	1	1	0	5	3

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, jakou formou se v rodině nejčastěji projevují pozitivní emoce. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „slovem“ a to v 45,2 %, následovalo vyjádření „dotykem“ s 42,8 % z celkového počtu a 9 % respondentů uvedlo, že emoce v rodině nejsou vyjádřeny žádným způsobem. Projevování pozitivních emocí v rodině jiným způsobem uvedlo 3 % respondentů, kdy nejčastěji bylo uváděno, že např. do svačiny přibalují milé vzkazy či obrázky, nosí květiny či malé pozornosti, chystají druhým příjemná překvapení.

Vyhodnocení otázky č. 13 – Zjišťujeme jakou formou se v rodině nejčastěji projevují negativní emoce.

Tabulka č. 11

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
slovem	14	10	20	20	22	15	13	10	124	73,8
dotyky	1	1	5	3	2	1	3	1	17	10,1
nijak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
jinými způsoby	2	5	6	4	3	2	2	3	27	16,1

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, jakou formou se v rodině nejčastěji projevují negativní emoce. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „slovem“ a to v 73,8 %, následovalo vyjádření „jinými způsoby“ s 16,1 % z celkového počtu a 10,1 % respondentů uvedlo, že emoce v rodině jsou vyjádřeny fyzickým kontaktem. Mezi nejčastější způsoby projevování negativních emocí v rodině „jiným způsobem“ bylo respondenty nejčastěji uváděno např. bouchání dveřmi, rozbíjení předmětů domácnosti, dělání naschválností, ignorování jedince, tichá domácnost aj.

Vyhodnocení otázky č. 14 – Zjišťujeme jak se členové širší rodiny mezi sebou navzájem často navštěvují.

Tabulka č. 12

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ČASTO	3	2	10	7	8	5	5	3	43	25,6
OBČAS	8	8	14	9	11	6	7	5	68	40,5
NĚKDY	4	5	6	8	6	4	4	4	41	24,4
NIKDY	2	1	1	3	2	3	2	2	16	9,5

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, jak často se členové širší rodiny mezi sebou navštěvují. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „občas“ s 40,5 % z celkového počtu a následovala odpověď „často“ s 25,6 % z celkového počtu. Nikdy se nenavštěvuje 9,5 % respondentů.

Vyhodnocení otázky č. 15 - Zjišťujeme zda si členové rodiny navzájem hodně pomáhají a jeden druhého podporuje.

Tabulka č. 13

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	3	3	8	7	6	5	6	4	42	25
SPÍŠE ANO	5	5	14	10	12	6	8	6	66	39,3
NĚKDY	5	6	6	7	7	5	3	3	42	25
NE	4	2	3	3	2	2	1	1	18	10,7

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda si členové rodiny navzájem hodně pomáhají a jeden druhého podporuje. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „spíše ano“ s 39,3 % z celkového počtu a následovala odpověď „ano“ a „někdy“ se shodným procentuálním zastoupením 25 %.

Vyhodnocení otázky č. 16 - Zjišťujeme, zda členové rodiny spolu navzájem vychází opravdu dobře.

Tabulka č. 14

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	5	4	6	5	5	5	5	3	38	22,6
SPÍŠE ANO	7	6	14	12	14	4	5	5	67	39,9
NĚKDY	4	5	8	6	5	6	5	4	43	25,6
NE	1	1	3	4	3	3	3	2	20	11,9

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda členové rodiny spolu navzájem vychází opravdu dobře. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „spíše ano“ s 39,9 % z celkového počtu a následovala odpověď „někdy“, kdy procentuálním zastoupením je 25,6 %.

Vyhodnocení otázky č. 17 – Zjišťujeme zda se členové rodiny umí opravdu zastat jeden druhého.

Tabulka č. 15

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	7	5	6	8	7	5	5	4	47	28
SPÍŠE ANO	7	8	15	8	11	7	6	6	68	40,5
NĚKDY	2	2	7	7	6	4	6	3	37	22
NE	1	1	3	4	3	2	1	1	16	9,5

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda se členové rodiny umí opravdu zastat jeden druhého. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „spíše ano“ s 40,5 % z celkového počtu a následovala odpověď „ano“, která byla zastoupena 28 %.

Vyhodnocení otázky č. 18 – Zjišťujeme schopnost členů rodiny naslouchat a v případě problému pomoci.

Tabulka č. 16

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	6	5	10	9	8	6	7	5	56	33,3
SPÍŠE ANO	7	6	15	10	11	7	7	3	66	39,3
NĚKDY	2	4	5	6	5	4	3	4	33	19,6
NE	2	1	1	2	3	1	1	2	13	7,8

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda jsou členové rodiny schopni naslouchat a v případě problému pomoci. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „spíše ano“ s 39,3 % z celkového počtu a následovala odpověď „ano“, kdy procentuálním zastoupením této odpovědi je 33,3 %.

Vyhodnocení otázky č. 19 – Zjišťujeme zda rodina věnuje každému svému členu spoustu času a pozornosti.

Tabulka č. 17

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	4	3	5	6	7	5	3	4	37	22
SPÍŠE ANO	5	5	12	8	10	9	3	4	56	33,3
NĚKDY	5	5	9	8	7	2	8	4	48	28,6
NE	3	3	5	5	3	2	4	2	27	16,1

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda si rodina věnuje každému svému členu spoustu času a pozornosti. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „spíše ano“ s 33,3 % z celkového počtu a následovala odpověď „někdy“ s procentuálním zastoupením 28,6 %. Z celkového počtu respondentů vyhodnotilo 16,1 %, že pozornosti je věnována nedostatečně.

Vyhodnocení otázky č. 20 – Zjišťujeme zda členové rodiny tráví rádi společně svůj volný čas.

Tabulka č. 18

	25-30 ŽENY	25-30 MUŽI	30-35 ŽENY	30-35 MUŽI	35-40 ŽENY	35-40 MUŽI	40-50 ŽENY	40-50 MUŽI	Celkem respondentů	%
ANO	5	5	10	7	8	6	5	4	50	29,8
SPÍŠE ANO	8	6	8	10	12	6	7	5	62	36,9
NĚKDY	3	4	9	7	4	3	4	3	37	22
NE	1	1	4	3	3	3	2	2	19	11,3

V tabulce je zpracováno vyhodnocení otázky, zda členové rodiny spolu rádi tráví volný čas. Respondenty byla nejpočetněji zastoupena odpověď „spíše ano“ s 36,9 % z celkového počtu a následovala odpověď „ano“ s 29,8 %.

4.3 ANALÝZA ZJIŠTĚNÝCH VÝSLEDKŮ

Vyhodnocením otázek dotazníku č. 7. – č. 13. jsme zjistili, že respondenti výzkumu v 63,7 % vyrůstali v úplné rodině. V současných rodinách respondentů nejsou z 66,7 % žádné patologické jevy, které by vážným způsobem narušovaly rodinné soužití. U otázky č. 9 respondenti uvádí, že k vyjadřování pozitivních emocí v rodině (pochvala, pohlázení) dochází. Vyhodnocením otázek č. 10 a č. 11 jsme zjistili, že v rodinách respondentů vlivem vzájemné dochází k výměnám názorů a tyto jsou vyjadřovány někdy i kritikou vůči členům případně mírným emočním napětím, když se někdo z členů rozzlobí, kdy toto však respondenti nevyhodnotili svou zvolenou odpovědí jako negativní jev. Vyhodnocením otázek č. 12 a č. 13 jsme zjistili, že v rodinách respondentů se pozitivní i negativní emoce vyjadřují zejména slovně.

Zjištěním je, že funkční rodina projevuje své emoce ve vyšší míře, čímž je tedy ***hlavní hypotéza***, „že členové funkční rodiny projevují city ve vyšší míře než v rodině nefunkční“ ***verifikována***.

Vyhodnocením otázek dotazníku č. 14 – 18 jsme zjistili, že míra soudržnosti v širší rodině tvořena návštěvami je hodnocena jako občasná 40,5 % respondenty výzkumu a přibližně na stejné procentuelní úrovni hodnotí respondenti skutečnosti, že k návštěvám dochází často a to 25,6 % a někdy 24,4 %. Míru vzájemné pomoci, podpory, klimatu v rodině a vzájemné empatie hodnotí respondenti převážně kladně.

Zjištěním tedy je, že pozitivní atmosféra v rodině a vzájemná komunikace pozitivně ovlivňuje kohezi v rodině, čímž je tedy ***první dílčí hypotéza***, „že členové funkční rodiny mezi sebou lépe komunikují a vzájemná rodinná soudržnost je vyšší než u rodiny nefunkčních“ ***verifikována***.

Vyhodnocením otázek dotazníku č. 19 – č. 20 jsme zjistili, že respondenti výzkumu hodnotí převážně kladně míru času, která je členům rodiny poskytována a taktéž uvádějí, že s rodinou rádi tráví svůj volný čas, čímž je tedy ***druhá dílčí hypotéza***, „že členové funkční rodiny společně tráví více volného času než členové v rodině nefunkční“ ***verifikována***.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo všeobecné pojednání o komunikaci, o komunikaci v rodině, o funkční a dysfunkční komunikaci v rodině a o možnosti ovlivňování kvality komunikace v rodině.

Bakalářská práce obsahuje část teoretickou a část praktickou. Je rozčleněna do čtyř kapitol podle obsahových souvislostí, které jsou dále systematicky členěny do podkapitol, kdy empirickému výzkumu je věnována poslední kapitola. V této části bylo cílem ověřit hlavní hypotézu, že ***členové funkční rodiny projevují city ve vyšší míře než v rodině nefunkční.***

Na základě výsledků provedeného výzkumu a dílčích závěrů uvedených v jednotlivých kapitolách byla *hlavní hypotéze potvrzena.*

Je zřejmé, že současná podoba rodiny se v důsledku vývoje společnosti mění, ale i nadále zůstává primární socializační jednotkou pro děti, které se do ní rodí. Prokázalo se, že důležitým stabilizačním prvkem v rodině je pocit jistoty, bezpečí, lásky a vzájemné sounáležitosti. K vytvoření této atmosféry je důležitá komunikace a to komunikace otevřená, jasná a upřímná. Důležitým prvkem je projevování emocí a to jak pozitivních tak i negativních, protože lidé si „zatím“ navzájem myšlenky číst neumí. Což je vlastně dobře.

V dnešní společnosti, která na mnoho věcí nahlíží s větší tolerancí a svobodou, jenž mnohdy hraniční až s lehkovážností či nezodpovědností není lehké pozitivní atmosféru v rodině vytvářet a udržovat. Mnozí lidé jsou zahleděni příliš do sebe, nehledají smysl života v radosti, lásce a pocitu vzájemného souznění s blízkými, ale ve vleku globalizace a konzumu se honí za pochybnou slávou, uznáním a penězi, kterými si pak chtějí lásku, radost a souznění „koupit“. Mě se to zdá povrchní, ale mnoho lidí tak skutečně svůj život žije a prožije. Je bezesporu pravdou, že jednoho dne bude náš osud naplněn a kniha našeho života bude uzavřena. Záleží však na každém jaký obsah do své knihy života vloží.

Mnozí lidé berou rodinu a její vztahy v ní jako samozřejmé a neváží si jich. Já se však domnívám, že je nutné tyto vztahy udržovat a pečovat o ně. Každý člověk má v sobě skrytou touhu někam nebo k někomu patřit a v případě funkční rodiny a v ní vytvořeném pozitivním prostředí je to určitě to správné místo, kam se bude člověk vždycky rád vracet.

RESUME

Bakalářská práce na téma „ Role komunikace při vytváření pozitivní atmosféry v rodině“ se zabývá pojednáním o komunikaci a rodině.

V první kapitole se zaměřuji na vysvětlení a charakteristiku základního pojmu komunikace, verbální a neverbální komunikace, funkční a dysfunkční komunikace.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na vysvětlení a charakteristiku základního pojmu rodina, funkční rodina, dysfunkční rodina a rodina v současné společnosti.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na možnosti ovlivňování kvality komunikace v rodině, styly a způsoby komunikace.

Ve čtvrté kapitole se věnuje výzkumu zaměřenému na téma: „projevování citů v rodině“ a „vztahem mezi vyjadřováním citů a kohezí rodiny“. V této praktické části jsou uvedeny metody a vyhodnocení výzkumu. V této kapitole se zaměřuji na ověření hlavní hypotézy, že členové funkční rodiny projevují city ve vyšší míře než v rodině nefunkční.

Cíl práce byl splněn, zodpovězené otázky objasnily stav vzájemné mezilidské komunikace a soudržnosti v současné rodině a ukázaly, že je v této oblasti stále mnoho možností k jejímu zkvalitnění.

ANOTACE

Tématem bakalářské práce je všeobecné pojednání o komunikaci, o komunikaci v rodině, o funkční a dysfunkční komunikaci v rodině a o možnosti ovlivňování kvality komunikace v rodině. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První tři kapitoly jsou teoretické a zaměřují se na objasnění témat komunikace, rodiny a možností ovlivňování kvality komunikace v rodině. V praktické části jsou popsány cíle, metody a vyhodnocení provedeného výzkumu. Cílem bakalářské práce je analýza postojů dospělých osob zaměřená na problematiku projevoování citů v rodině a vztahem mezi vyjadřováním citů a kohezí rodiny.

ANNOTATION

The theme of the work is a general treatise on communication, communication in the family, functional and dysfunctional family communication and the possibility of influencing the quality of communication in the family. The thesis is divided into four chapters. First three chapters are theoretical ones and focus on clarifying the issues of communication, family and the possibility of influencing the quality of communication in the family. The last, practical part describes the objectives, methods and evaluation of the research. The aim of the thesis is to analyze the attitudes of adults focused on the issue of expressing emotion in the family and the relationship between the expression of feelings and family cohesion.

Klíčová slova

Komunikace, verbální a neverbální komunikace, funkční a dysfunkční komunikace, rodina, funkční a dysfunkční rodina.

Key words

Communication, verbal and nonverbal communication, functional and dysfunctional communication, family, functional and dysfunctional family.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČERNÝ, V. *Řeč těla*. Praha: Computer Press, 2008, 264 s. ISBN 978-80-251-1658-6

JANÁČKOVÁ, L. *Praktická komunikace pro každý den*. Praha: Grada, 2008, 112 s. ISBN 978-80-247-2479-9, 112 s.

KOVAŘÍK, J., ŠMOLKA, P. *Současná rodina. Problémy- konstanty – proměny – naděje*, 1.vyd. Praha: Hestia, 1996, 71 s.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3

LACA, S. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: IMS, 2011, 211 s.

LACINOVÁ, L., ŠKRDLÍKOVÁ, P. *Dost dobří rodiče aneb drobné chyby ve výchově dovoleny*. 1. vyd., Praha: Portál, 2008, 160 s. ISBN 978-80-7367-442-7

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 252 s. ISBN 80-86429-05-9

PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika a komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, 296 s. ISBN 80-7239-039-2

PLAŇAVA, I. *Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy – dovednosti – poruchy*. Praha: Grada, 2005, 146 s. ISBN 80-247-0858-2

PREKOPOVÁ, J. *I rodiče by měli dělat chyby*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 112 s. ISBN 978-80-7367-766-4

SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 2006, 357 s, ISBN 80-7252-150-0

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 978-80-7367-250-8

SOBOTKOVÁ, K. *Vliv rodinného prostředí na zdravý vývoj a výchovu dítěte*. Brno: MU, 2002

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Praha: Grada, 2009, 101 s. ISBN 978-80-247-2698-4

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 1999, 394 s. ISBN 80-7178-308-0

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005, 319 s. ISBN 80-7178-998-4

SEZNAM ČLÁNKŮ

1. SOBOTKOVÁ, I. *Odolnost rodiny není samozřejmostí*. *Psychologie dnes* 9, č. 1, s. 16-17, 2005

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č. 1 – KOMPLETNÍ ZNĚNÍ DOTAZNÍKU

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Jarmila Chudosovceová a jsem studentkou sociální pedagogiky na Fakultě humanitních studií Institutu mezioborových studií Brno při Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který je určen pro potřeby mé bakalářské práce.

Cílem dotazníku je zjistit jakým způsobem jsou projevovány city v rodině a jaký je vztah mezi vyjadřováním citů a kohezí (soudržností) rodiny.

Informace, které uvedete jsou anonymní a slouží pouze pro účely mé bakalářské práce.

Děkuji za Vaši pomoc.

1. Označte své pohlaví: MUŽ   ŽENA
2. Uveďte svůj věk: .....
3. Vaše dokončené vzdělání: základní   středoškolské   vysokoškolské
4. Označte svůj stav: svobodná(ý)   rozvedená(ý)
    vdaná/ženatý   druh/družka   jiné
5. Označte místo bydliště: obec do 3.000 obyvatel
    obec nad 3.000 obyvatel
    město
6. Uveďte počet Vámi vychovaných dětí: .....

7. Uveďte zda jste vyrůstali v rodině: úplné
 rozvedené
 v náhradní rodinné péči
 jiné – uveďte v jaké .....

8. Vyskytují se ve vaší rodině u některého z jejích členů patologické jevy např.
alkoholismus, drogová závislost, gamblerství, workoholismus, domácí násilí ?
 ANO NE

Odpovězte na otázky:

9. Dokáží si členové rodiny navzájem mezi sebou projevit své pozitivní emoce např.
pochválit se, pohladit se aj.

ANO SPÍŠE ANO NĚKDY NE

10. V naší rodině se málokdy někdo rozzlobí.

ANO SPÍŠE ANO NĚKDY NE

11. Členové naší rodiny se často navzájem kritizují.

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

12. Jakou formou se ve vaší rodině nejčastěji projevují pozitivní emoce ?

slovem dotykem (pohlazení, objetí) žádným způsobem

jiným způsobem (popište jakým) .....

13. Jakou formou se ve vaší rodině nejčastěji projevují negativní emoce ?

slovem (nadávky, křik) dotykem (fyzické násilí) žádným způsobem

jiným způsobem (popište jakým) .....

14. Členové naší širší rodiny se mezi sebou navzájem často navštěvují.

ČASTO   OBČAS   NĚKDY   NIKDY

15. Členové naší rodiny si navzájem hodně pomáhají a jeden druhého podporuje.

ANO   SPÍŠE ANO   NĚKDY   NE

16. V rodině spolu navzájem vycházíme opravdu dobře.

ANO   SPÍŠE ANO   NĚKDY   NE

17. Členové naší rodiny se opravu umí zastat jeden druhého.

ANO   SPÍŠE ANO   NĚKDY   NE

18. Jsou schopni členové rodiny naslouchat a v případě problému pomoci.

ANO   SPÍŠE ANO   NĚKDY   NE

19. Naše rodina věnuje každému svému členu spoustu času a pozornosti.

ANO   SPÍŠE ANO   NĚKDY   NE

20. Členové naší rodiny rádi společně tráví svůj volný čas.

ANO   SPÍŠE ANO   NĚKDY   NE